

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsako sredo popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 20.— K pol leta 10.— četrt leta 5.— posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanje poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat 75 vin. dvakrat 60 trikrat 45. za nadaljnja uvrščena od petit-vrste po 30 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Ob prejemu novih službenih dohodkov se naj vsakdo najprej spomni svoje organizacije! Plačajte takoj članarino — mesečno po 4 krome — in prispevajte za rezervni sklad Zaveze!

HREN:

O potovalnih učiteljih za šolstvo.

Tovariš Potočnik podaja v 16. številki nekaj prav primernih misli k preustrojitvi šolstva in narodne vzgoje, da bi o njih razpravljali. Sedaj gradimo temelje bodočnosti, zato je treba vsestranskega preudarka in premisleka. Čeprav so mnoge zadeve nujne, vendar se ne kaže prenačrtati, zlasti ne na polju šolstva, na katerem bo slonela vsa bodočnost naroda.

Potočnikova misel o potovalnih učiteljih za šolstvo se mi zdi tako primerna, in take važnosti, da zasluži posebne pozornosti.

Vsi čutimo potrebo ožjega stika med šolo in domom, mi vzgojitelji in starši. Koliko neprimerno bi izostalo obojem, ako bi razumela ena stranka stališče druge stranke, ako bi poznali starši smotre in pota, po katerih mora stopati učitelj vzgojitelj mladine, ki mu mora biti vedno in povsod glavno načelo dobrobit naroda, torej tudi njemu zaupanih otrok. — Ako smo odkriti, moramo priznati, da naše ljudstvo še ne stoji tako visoko v izobrazbi, da bi splošno samo uvidevalo važnost šole in vzgoje. Seveda ni temu krivo ljudstvo samo, ampak največ je temu kriv prejšnji sistem, ki je imel vedno in povsod pred očmi korist in dobrobit nemške države in njenih predstaviteljev, ne pa blaginje ljudstva. Tak je bil ustroj šole, tako glavno načelo, ki mu je bilo vse podrejeno. Ali je potem čuda, da je ljudstvo videlo v učilnici — mučilnico, kar je bila tudi čisto v resnici? In učitelj je bil — hočeš, nočeš, moraš — predstavitelj tega sistema. Tako je bilo pred vojno. Tiste posamezne redke niti, ki so spajale šolo in dom, pa so se med vojno še bolj zrahljale in deloma pretrgale, česar pa ni krivo ne učiteljstvo, ne ljudstvo, ampak vojna. Treba bo torej še mnogo naporov in truda, da dosežemo ono stopnjo v tem oziru, ki smo jo zavzemali pred vojno. Kdo se je zmenil med vojno, recimo, za reden šolski obisk? Deloma je bil zaradi vojnih razmer res nemogoč, a skoro povsod bi bil lahko vključ vsem izrednim razmeram vsaj za 50 odstotkov boljši, nego je bil. Nevednežem in zanikrnežem je bila pa ravno vojna najboljša prilika za izgovor, da svojih otrok sploh niso pošiljali v šolo. Znani so mi neredki slučajji, da so otroci posameznikov ves vojni čas enostavno ostali doma brez prave in resnične potrebe. — Število analfabetov je moralo med vojno tudi pri nas grozno poskočiti, kar nam pokaže šele statistika. Temu so bile seveda krive prejšnje oblasti, ki so trpele, da so posamezniki izkoriščali izredne razmere nekaznovani, na drugi strani pa so nalagale doma ostalemu učiteljstvu vse mogoče naloge in posle, da se je moralo z vsem drugim več pečati, kakor pa s šolo. Ljudstvo je uvidelo, da oblast sama omalovažuje šolo, in se je samo ravnalo po tem. — Teh posledic ne bo lahko iztrebiti, prejšnjih predhodkov ne odstraniti. Kjer je vladala prej brezbriznost ali pa celo sovraštvo, ondi se ne more kar čez noč naseliti vnema in ljubezen. Torej bo treba dela, dela in zopet dela vse povsod.

Poglejte le malo okolo sebe in videli boste, kakšni pojmi vladajo o narodni šoli med nami ter zasledujte razne sklepe na shodih in v različnih korporacijah! Kmet zahteva šolo za sebe, torej poseben ustroj; obrtnik istotako itd. Ako bi šlo po želji takih ljudi, bi imeli toliko raznih tipov šol, kolikor imamo pokrajinskih in stanovskih potreb. Ljudstvo in tudi mnogi inteligenti še ne vedo, da je naša šola le splošna podlaga za vsa nadaljnja splošna ali strokovno izobrazbo, da je takorekoč kvas, iz katerega nastane šele pozneje posebna, določena oblika, kakor komu prija in za katero je sposoben. Narodni šoli se lahko sicer priklopijo posebni strokovni tečajji, ki jih potrebujejo stanovski ali pokrajinski interesi, a sama se ne sme nikoli diferencirati. Torej bo zopet potreba mnogo pouka, mnogo dobre volje.

Kdo naj vse to oskrbi? Da bi ljudstvo samo to uvidelo, bi morali predolgo čakati, predolgo bi morala trpeti šola na posledicah grehov, ki jih je zakrivila prejšnja oblast. Pomoč je nujna. Kdo jo naj nudi? Mar li učiteljstvo samo v svojem okraju? To bi bilo seveda najbolj enostavno. A treba je pomisliti, da ni vsak učitelj že obenem poljuden ljudski govornik, da tudi nima časa za temeljito pripravo, in kar je glavno, domačin nikoli tako ne učinkuje pri ljudstvu kakor pa tujec. Torej je treba na vsak način poiskati drugih, ki po svojem znanju, nastopu in zmožnosti zblížajo šolo in dom, da bosta stopala z roko v roki, da bosta podpirala drug drugega, da ne bo eden podiral, kar drugi zida. In to morejo oskrbeti le za to sposobni potovalni učitelji.

Po mojem mnenju bi niti ne bilo potreba v ta namen posebno sestavljenega in prevelikega aparata. Zadostoval bi mali odsek pri višjem šolskem svetu, ki bi vso zadevo organiziral ter jo vodil smotreno. Vsaka šola naj bi imela letno vsaj dva taka sestanka s starši, kjer bi dajalo domače učiteljstvo samo potrebna pojasnila, ki se tičejo lastne šole in bi jih starši zahtevali. Vse drugo bi pa opravil potovalni učitelj sam s svojimi sotrudniki. Mislim namreč, da bi se našlo povsod dovolj učiteljev in učiteljic, ki bi po svoji zmožnosti in sposobnosti bili prav pripravi, da bi jih potovalni učitelj pritegnil k tej akciji seveda v drugih krajih in proti primerni denarni odškodnini. Predpogoj je, da predavatelj pozna krajevne razmere in mišljenje ljudstva. Na vsakem takem sestanku naj bi predavala tudi ena tovarišica s posebnim ozirom na matere in o vzgoji deklic. Morda bi bilo možno vsaj marsikje, da bi nastopil ob podobnih prilikah tudi zdravnik in podal ljudstvu pouka o telesni odgoji otrok.

Naša domovina bo potrebovala zdravih, čvrstih in pametnih državljanov. Čim bolj bodo na svojem mestu posamezniki, tembolj se bo zavedala skupnost svoje naloge napram domovini in državi, tem lepše bo procvitala in nudila svojcem vse udobnosti, ki jih more nuditi dobro urejena država svojim državljanom.

Nemščina v ljudski šoli.

Živimo v Jugoslaviji, a doslej se še nismo mogli otresti duha stare avstrijske birokracije, zato nam je še vedno pred očmi nemščina kot jedino zveličalni jezik, od katerega je baje edino mogoče upati na boljšo bodočnost milega nam naroda.

Po časopisih se je vnela v zadnjem času precej živahna debata zaradi nemščine na naših srednjih šolah. Zdi se mi, da je premagalo mnenje, naj se kolikor mogoče izognemo temu predmetu na teh šolah ter naj postavimo na njih mesto rajši francoščino ali italijanščino.

Kaj pa na ljudski šoli, kjer nam je podajati narodu le elementarne nauke? Ah sodi morda ta jezik za Slovence tudi med elementarne znanosti? Po odredbi šol. oblatnje smo odslej še bolj vezani na nemščino, nego smo bili poprej pod staro vlado. Pri nas na Goriškem nismo poučevali poprej nemščine na vseh večrazrednicah. Jaz sem bil v zadnjem času na trirazrednici ter poučujem 22. leto, a doslej nisem še učil tega jezika na naši šoli. V Jugoslaviji pa bom, kot kaže, siljen lotiti se ga, sicer zlezem lahko še v kakšno neljubo disciplinarno preiskavo. Pod avstrijsko vlado bi me bili za to tudi še posebe nagradili, a v Jugoslaviji se to usteva učitelju med obligatne učne ure.

Na jezikovnih mejah se mora baje poučevati ta blaženi jezik zaradi praktičnih potreb. Kje pa so te praktične potrebe? Saj smo tu pač sami Slovenci, oziroma Jugoslovani in preko meje nimamo pa ničesar iskati, če smo tudi sosedi. Jpan, da imamo pri nas dovolj kruha, da ne bomo siljeni do sličnih korakov. Prej obratno! Dokler ne čutijo naši sosedji Nemci potrebe uvesti v svoje šole našega jezika, ne potrebujemo tudi mi njihovega pri nas. Če gre tu zaradi sosesčine, bi morali uvesti na naših šolah ne le nemščino, marveč tudi vse ostale jezike naših državnih mejnih sosedov: italijanski, madžarski, romunski, bolgarski, grški in morda še celo albanski jezik. Ako ni pa tega potreba in morda celo nemogoče, tedaj tudi nemščine ni potreba pri nas. Če je še na srednjih šolah ta jezik dvomljive vrednosti, toliko bolj menim, da je na ljudskih šolah. Sicer pa — ali moramo biti zares vedno mi one pokorne ovčice na uslugo drugim? — Pri nas bodi na vseh šolah obligaten srbohrvaški jezik, pri Srbohrvatih pa slovenski. Za srbohrvaški jezik ne potrebujem in ne vprašam jaz za svojo osebo prav nobenih nagrad, ko bi s tem tudi prekoračil število učnih ur, a nemščine ne maram poučevati principialno niti za nagrado!

Kdor hoče k nam, naj se nauči našega jezika. Našemu ljudstvu pa ni treba, da hodi preko meje! Tu imamo dovolj kruha, da nam bo še preostajal. Kdor hoče kaj več, naj si pomaga sam. Takega luksusa ni treba uganjati na naših šolah ter pomagati s tem rediti gada na lastnih prsih!

Sicer pa odredba pravi, da je uvesti nemščino le tam, kjer se jih zglašajo najmanj 15 učencev enega razreda. — Na jezikovnih mejah je s tem toliko povedano, kot da je obvezna dolžnost poučevati ta jezik na vseh večrazrednicah, ker če le s prstom mignem na to odredbo, se mi jih odzove ne le 15 na razred, marveč 115 1/2 učencev enega razreda.

V Velikovec je že prišel učitelj na manjšinsko šolo — za 35 učencev. — Avstrijskemu režimu se pa ni zdelo poprej uvesti na tej šoli slovensčine niti kot predmet za ostalih 400 otrok slovenskih velikovških staršev. Mi hočemo pa v nacionalni državi uvesti na isti šoli sedaj nemščino kot učni jezik in deloma kot učni predmet.

Porečete mi, mi hočemo biti zgled pravčnosti in nacionalne tolerance. Da, saj takšni smo bili že od nekdaj, tako da bi s svojo pravicoljubnostjo prišli kmalu

ob svojo existenco ter tako počasi izginiti z zemeljskega površja.

Ta plemenita naša odredba je gotovo tudi našim Velikovčanom dobro znana. Dober del teh je na drugi strani, od koder spuščajo na naše vrle vojake svoje ne posebno prijazne pozdrave v obliki streljav. Iz hvaležnosti pokajo v zadnjem času pa še bolj pridno nego poprej, tako da so morali naši tam nastavljeni učitelji z onim nemške-manjšinske šole vred popihati jo iz drugače prijaznega velikovskega mesteca.

Boj ne pozna rokavic in ne galantnosti. Poprej ste vladali vi, danes vladamo mi. Poprej smo morali poslušati mi vas, bilo po volji ali ne, danes poslušajte vi nas. Poprej v mednarodni državi niste hoteli upoštevati naših želj — želj večine — toliko manj se moramo čutiti dolžni mi sedaj v nacionalni državi, upoštevati želje manjšine — renegatov!

Vun iz naših šol nemščina in na nje mesto srbohrvaščina! Ne cincajmo, marveč odločno pokažimo, da smo danes gospodarji mi ter da nismo morda kakšen privešek Nemcev. Starši, ki jim je toliko pri srcu nemščina, naj si plačujejo sami tako razkošje!

Ako pa meni kdo, da nam vkljub temu ni mogoče prizanesti s to čašo grenčice, ki bo ovirala napredek in probujo obmejnega naroda, naj se vsaj specialno nagradi prizadeto učiteljstvo za te ure. Ne vem, kako more biti drugače kaj obligatnega za učiteljstvo, kar pa za učenca ni.

Italijani nam obljublajo, da bodo v teku 10 let poitalijančili vse naše zavedne Primorce; mi pa ne bomo n a t a n a č i n poslovenili ali — bolje rečeno — dovedli do narodne zavednosti našega nezavednega obmejnega ljudstva niti v 10-krat tolikem času! S tem dosežemo le, da bodo hirali naši obmejni kraji ter se ohranijo še vedno zreli za eventualni prestop čez mejo ob morebitni dani priliki.

— France.

IVAN ROBNIK:

Zdaj je čas!

Zdaj je čas, da je vsak izmed nas graditelj; zdaj je čas, da sestavljamo, primerjamo, odobravamo in ugovarjamo, pa tudi zadnji čas, da se odločimo in dovršimo delo za vedno.

Predzadnji »Učiteljski Tovarish« mi je razodel misli tov. Ljud. Potočnika o načrtu preosnove šolske in narodne vzgoje. Kakor so hvalevredni in priporočljivi njegovi nasveti glede uvedbe iger in predstev na posebnem šolskem odru v primerem prostoru, glede nameščanja potovalnih učiteljev, ki naj bi prirejali javna predavanja o vzgoji in šoli, glede nastavljanja učiteljstva in uvedbe kmetijskega pouka za prehodno dobo, tako neopravičen je njegov strah pred ravsom in kavsom s cerkvenimi činitelji zaradi nadzorovanja otrok pri mašah in verskih vajah.

Zahteva, »da mora povsod, kjer se zbirajo otroci, biti zraven pedagog«, lahko dovede tako daleč, da bo učitelj primoran nadzorovati otroke tudi na igrališčih ob vasi, trgu ali mestu, kamor jih privedejo počitnice v večjem številu. Ista zahteva pa bi lahko vodila učitelja na pašo kot višjega pastirja otrok in živine.

Nič se ne strašite, ako pravim, da kot vzgojitelj podpiram in gojim v šoli le tisto našo vero, ki je moralna po vsebini in sredstvih, torej je pravo vzgojno sredstvo. Ne poznam pa nobenega takta in pietete do kakršnegakoli piškavega oreha, ki ga

že sam v vojni izkušeni naš narod odločno zavrača.

Ce bi v onih krajih, kjer je samo en duhovnik, ki obenem ne more verskih vaj voditi in otroke nadzorovati, moral to storiti učitelj, potem bi zadela ta policijska služba ravno učitelja na nižje organizovanih šolah, najhujše v zakotni vasi, kjer se ubija učitelj na enorazrednici ali dvorazrednici. Kdo pa tu nadzoruje otroke namesto učitelja, ko le-ta sedi pri pičlem obedu? Mu pride li na pomoč gospod katehet, ki bi v to svrhu lahko obdeval pred 12. uro? Ne služujem v gorski vasi, niti na enorazrednici ali dvorazrednici, pa to povem, ker se mi tovariš-sosed smili. Prav trdi naša pogumna Poldka, ki pravi v istem »Učit. Tov.«: »Ako pa kaplana ni pri fari, naj bi bili pa mežnarji ali cerkmoštri kot policisti, ki so itak v cerkvi uslužbeni in plačani.«

Tako je! Če ni bilo poniževalno za starodobnega učitelja, da je bil mežnar, in ni poniževalno za novodobnega, da je organist, prisiljen pevec pri procesijah in slab plačan odrekovalec pri pogrebi, potem tudi ne more biti poniževalno za cerkovníka ali cerkvenega ključarja, ako nadzoruje otroke. Sigurno bo to opravi Bogu bolj dopadljivo, kakor pa nabiranje darov v škrabico med mašo. Staroavstrijskim Kranjcem povem še to-le: ob nedeljah in praznikih se bere maša za farane, torej za starše in otroke. Učitelj pa je namestnik staršev le v šoli, nima pa dolžnosti niti odgovornosti takrat, ko je roditelj navzoč pri otroku. Cemu nasilno trgati otroka iz rok staršev? Kje je paragraf, da je učiteljica pestunja, učitelj pa stražmojster? Kateri drugi stan — razen učiteljskega — si upate siliti s paragrafom v cerkev? Ali je prava pot iz nasilne in birokratične Avstrije v svobodno in demokratsko Jugoslavijo? Končno še eno: dobra vera sama nadzoruje in vodi človeka, je njegov pravi angel varuh. — § 6. načrta šolskega zakona naj ostane torej neizpremenjen!

Po predloženem načrtu šolskega zakona naj bi se okrajni šolski nadzornik zval »višji šolski vodja«. Ne odgovarja njegovemu poklicu edinole naslov »šolski svetnik«? Naj li tudi v Jugoslaviji naslov »šolski svetnik« samo klobuke zmiče in hrbte krivi, sicer pa doma na zapečnem prestolu sedi?

Pozdravljam prav presrečno tovariša Gangla misli o Uniji jugoslovanskega učitelstva. Učiteljski stan »leži po svetu razmetan; da kip njegov bi vam podal, raztresene sem ude zbral«. Strankarske strasti, strankarski viharji so naš stan v Sloveniji raztelesili; stanovska zavednost, narodna dolžnost in človekoljubje naj nas zopet zedinijo in vodijo k vstajenju! In sodnik bo narod sam. Na desno: »Tu moj vzgojitelj, tu moj delavec! Kje drugi ste stanovi?« In na levo: »Tu viharja, strasti in sovraštva ste sinovi, sinovi, strank!«

HENRIK STESKA:

Zakonodaja v Sloveniji. *)

Vrhovno državno oblast delimo po njenih opravilih v zakonodajno, v izvršilno in v pravosodno oblast. Vsaka teh treh funkcij je važna, a najvažnejša je pač zakonodajna oblast. Ona daje predpise, kako naj bo vsa država organizovana ter kako bo medsebojno razmerje med posamezniki in pa med posameznikom in državo urejeno. Umljivo je tedaj, da tudi širše sloje zanima vprašanje, kdo zakone izdaja, oziroma že obstoječe izpreminja.

Takoj ob državnem prevratu je prešla vsa oblast na Narodno veče SHS v Zagrebu. V smislu točke 1., št. 1, 2 in 3, sporazumno z Narodnim večem SHS izdane naredbе celokupne Narodne vlade SHS z dne 14. novembra 1918, št. 111, o prehodni upravi v Sloveniji naj bi Narodno veče SHS v Zagrebu odločevalo le o vprašanjih, ki so v zvezi s temeljnimi načeli ujedinjenja naroda SHS v državo SHS in v vseh vprašanjih, ki jih v Narodno veče odposlani zastopniki političkih strank priznavajo za skupna. V vseh drugih slučajih pa naj bi od Narodnega veča SHS v Zagrebu imenovana in pod njega vrhovnim vodstvom stoječa Narodna vlada SHS v Ljubljani upravljala Slovenijo, ne da bi pri upravljanju rabila še posebnih pritrdil Narodnega veča SHS. V smislu ravnokar navedene naredbе o prehodni upravi so vsi avstrijski zakoni in naredbе, kolikor ne nasprotujejo naredbi o prehodni upravi,

*) Posebno na kmetih so vobče učitelji edini sloj, ki more dati ljudstvu potrebnih pojasnil o organizaciji naše države. Zlasti važno je sedaj vprašanje, kako je z zakonodajo v Sloveniji v prehodni dobi. Na podlagi izkušenj kot deželnovaldni tajnik in začasni predsednik na ljubljanski vladi poslujoče upravne komisije je g. Steska spisal članek, ki ga priobčujemo učitelstvu v ravnanje. — Uredn.

ostali v veljavi. Povsem umljivo je, da je smela Narodna vlada SHS v Ljubljani, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki izdajati nove izvršilne naredbе k zakonom in stare ministrske naredbе izpreminjati, saj je bila najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravega zakonodajnega činitelja, ki zakone bodisi za vso državo SHS, bodisi za Slovenijo izdajal, takrat še ni bilo. Ako ni zakonodajnih činitejev, potem preide začasna pravica, izdajati zakone za silo, na najvisjo upravno oblast. Taka najvisja upravna oblast je bila v skupnih vprašanjih Narodno veče, v ostalem pa Narodna vlada SHS za Slovenijo. Zakone za silo imenujemo vobče zasilne naredbе. Z njimi so se smeli opraviti ali izpreminiti prejšnja zakonita določila. Kakor hitro se bo zbralo pravilno izvoljeno narodno predstavništvo, se bodo morale te zasilne naredbе njemu predložiti v potrjenje, ker bodo sicer prišle ob veljavo.

Dne 24. novembra 1918, je sklenilo Narodno veče SHS v Zagrebu združitev države Slovencev, Hrvatov in Srbov s kraljevinama Srbijo in Crno goro. Dne 1. decembra 1918 so odposlanci Narodnega veča SHS izvršili ta sklep, ko so v Beogradu regentu kraljevine Srbije izročili dotično adresno in je regent proglasil ujedinjenje Srbije z zemljami države Slovencev, Hrvatov in Srbov v edinstveno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

S tem pa še ni takoj prenehala tedanja izredna upravna oblast Narodnega veča SHS v Zagrebu in Narodne vlade SHS v Ljubljani, zakaj prvo ministristvo kraljevine SHS je priseglo šele 20. decembra 1918. Do 20. decembra je smela Narodna vlada, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki nedvomno izdajati zasilne naredbе. Z 20. decembrom ni le prenehalo Narodno veče SHS biti najvišji činitelj med Slovencei, Hrvati in Srbi na ozemlju bivše avstro-ogrske monarhije, temveč tudi Narodna vlada SHS v Ljubljani ni več najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravica izdajati zasilne naredbе bi tedaj morala preiti od ljubljanske Narodne vlade na osrednjo vladu v Beogradu; saj je ta pravica ne le povsem izredna, temveč tudi najgloblje segajoča funkcija javne uprave. Belgrajska vlada pa se seveda ni mogla takoj posluževati teh pravic ter je začasno pustila Narodni vladi SHS v Ljubljani prejšnjo kompetenco. Šele dne 20. januarja 1919 je bila odobrena ostavka predsednika in nekaterih poverjenikov Narodne vlade SHS v Ljubljani. Z istim dnem sta bila imenovana predsednik in podpredsednik deželne vlade za Slovenijo, a poleg poverjenikov, katerih ostavka ni bila sprejeta, so začasno tudi demisionirani poverjeniki še vodili poverjeniške posle, in ne smemo dvomiti o tem, da je smela zaradi neurejenih razmer v Beogradu izvršiti ta provizorična deželna vlada začasno še vedno vse posle najvišje instance, kolikor ni belgrajska osrednja vlada izrečno kaj drugega odredila.

Trditi tedaj smemo, da omenjena izredna naredbena oblast od 20. decembra 1918 naprej pravzaprav ne pristojajo ljubljanski pokrajinski vladi, a težki položaj, v katerem sta se belgrajska in ljubljanska vlada nahajali, opravičuje sedanje postopanje. Treba je bilo, da se zaradi nujne potrebe nekatera neodložljiva vprašanja v Sloveniji urede, a belgrajska vlada ni imela zadostno uradnikov, ki bi bili večši naših v Sloveniji veljavnih zakonov in ki bi poznali naše razmere. Belgrajska ministristva takrat vobče še niso bila povsem kos svoji nalogi in tedaj niso mogla nase pritegniti omenjene izredne naredbene pravice pokrajinskih vlad. Sporno pa je nadalje tudi vprašanje, v kakšni meri smejo od regenta imenovani ministri brez regentovega pritrdjevanja izdajati zasilne naredbе, oziroma potrditi zasilne naredbе pokrajinskih vlad.

Eno pa je gotovo, da toliko časa, dokler ni bila niti vsa deželna vlada za Slovenijo imenovana, si je ta pač smela lastiti vsaj v nujnih slučajih tudi izrednih pravic. Kdor upošteva vse zunanje-politiške težkoče in kateremu je bistvo važnejše od oblike, ta lahko z mirno vestjo pripozna formalno veljavnost zasilnih naredb naše deželne vlade tudi za čas med 20. decembrom 1918 in koncem februarja 1919.

Koncem februarja 1919 so bili imenovani tudi ostali člani deželne vlade za Slovenijo ter so mogli poverjeniki, katerih ostavka je bila sprejeta, tudi dejanski odstopiti. Od tega trenutka sme javnost že strožje postopanje pri izdajanju zasilnih naredb zahtevati, in tudi belgrajska vlada je v svojem odloku z dne 3. marca 1919, št. 6564 notr. min., izrečno poudarjala, da se naredbе deželne vlade, izvzemši naredbе posameznih poverjenikov, ne smejo več izdajati brez vednosti, oziroma odobrenja onega ministristva, v čigar resort spada dotični predmet. V vsakem primeru se mora osnutek naredbе z vsestransko

obrazloženim poročilom poslati dotičnemu ministristvu v pretres in odobrenje. Ako se predmet naredbе tiče več ministristev, je vpslati osnutek onemu ministristvu, ki je pri tem najbolj zainteresovano. Le v primerih hipne in neodložljive potrebe sme deželna vlada samolastno izdati naredbę, mora jo pa zaeno z razglasitvijo vpslati dotičnemu ministristvu v naknadno odobrenje.

Brezhiben ta ministristki odlok sicer ni, zakaj gotovo je velika anomalija, če naj pri takih zasilnih naredbah, ki časih prav globoko v zasebno in javno življenje segajo, zadošča poprejšnje ali naknadno odobrenje ministristov, dočim je za druga upravna dejanja, kakor n. pr. za imenovanje višjih uradnikov, treba regentove pritrditve. Poleg tega tehtnega pomisleka se nam pa je ozirati tudi na adresno Narodnega veča SHS z dne 1. decembra 1918, na odgovor regenta kraljevine Srbije, na poslanico regenta kraljevine SHS z dne 6. prosinca 1919, na sklicanje narodnega predstavništva na 1. marca 1919 in končno na prestolni govor z dne 16. marca 1919. Sosebno važno je, da poudarja adresa bivšega suverena Narodnega veča odgovornost državne vlade narodnemu predstavništvu, ter da regent v svojem odgovoru izjavlja, da bo vlada vse ukrenila, da se čimprej uresniči vse tisto, kar adresa glede prehodne dobe predlaga. V regentovi poslanici je izrečno omenjeno, da bo narodno predstavništvo, ki je seve le nekaj surogat za pravi ljudski parlament, začasni, a vendar polnomočni zakonodajni činitelj v naši državi. Prestolni govor pravi, da ima osrednja vlada narodnemu predstavništvu izročiti poleg volilnega reda za ustavotvorno skupščino, načrta za začasno ustavo in agrarno reformo tudi druge predloge, ki jih zahtevajo sedanji trenutki, da se predložijo, prouče in uzakonijo, da bi se dežela čimprej dvignila. Seveda prva naloga narodnega predstavništva je pač volilni red za ustavotvorno skupščino in potem pridejo še druge stvari v poštev. Sedanji čas pa zahteva nujne neodložljive odredbe, in sedanji parlament, ki je tudi nekaj vojni surogat, morda nima potrebnih notranje sile, da bi bil v polni meri kos svoji težavni nalogi, saj so ti poslanci le zastopniki političkih strank, a doslej še ne vemo, kako bodo volilci na prihodnjih volitvah govorili.

In vendar, ta izredna naredbena oblast osrednje ali deželne vlade, ki je bilo začetkoma neko potrebno zlo, mora sedaj prenehati, ker sicer bo pravni čut preveč trpel. Gorje državi, v kateri se vera v zakone omaja! Lahkota, s katero »izvršilne« oblasti kar meni nič tebi nič stare pravne institucije in zakone izpreminjajo, ne da bi pri tem zastopniki naroda sodelovali, ta lahko ustvarja neko skrajno nevarno revolucijsko razpoloženje v mišljenju širokih slojev in izpodkopava vsako spoštovanje pred tujimi pravicami.

O učnih načrtih

za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

X.

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO.

Sestavila I. Magerl in A. Zavrl.

Učni smoter.

Učenci naj si pridobijo pregledno znanje občne zgodovine. Temeljite je obravnavati one dogodke, ki so prav posebno pospeševali ali pa ovirali razvoj kulture. Natančneje naj poznajo zgodovino Slovencev, Hrvatov in Srbov, ponosni naj bodo, da so Jugoslovani, ljubijo naj svojo domovino, poznajo naj ustroj socialnega in državnega življenja ter naj se zavedajo pravič in dolžnosti svobodnega državljana.

Prvi razred.

(Dve tedenski uri.)

Pradoba.

Slike iz zgodovine in kulture Egiptčanov, Grkov, Rimljanov in Germanov. Preseljevanje narodov. Delitev in propast rimske države.

Klodvik.

Justinian.

Stari Slovani. Selitve Slovanov.

Obri.

Samo.

Mohamed.

Karel Veliki. Verdunska pogodba.

Samostani.

Drugi razred.

(Dve tedenski uri.)

Slovenci za Karla Velikega. Postanek slovanskih držav na Balkanskem polotoku.

Velikomoravska država. Ciril in Metod.

Krščanstvo v Čehih, Poljakih in Rusih. Polabski Slovani.

Madžari. Štefan Sveti.

Cerkveni razkol med Rimom in Carigradom.

Slovenci pod oblastjo Babenberžanov.

Henrik IV. in Gregor VII.

Vitezji.

Križarske vojne. Nemčija — Frideric Rdečebradec; Anglija — Alfred Veliki.

Rihard Levosrčni; Francija — Filip Avgust, Ludovik IX.

Otokar II. in Rudolf Habsburški.

Oblast Habsburžanov v slovenskih pokrajinah. Nezgode v 14. stoletju.

Luksemburžani. Karel IV. Jan Hus.

Balkanske države pred prihodom Turkov.

Turki. Dušan Silni in njegovi nasledniki. Padec Carigrada.

Doba Friderika III. J. Poděbradca.

Matija Korvin, Erazem Predjamski, Češki grofje, Ljudevit Veliki.

Maksimilijan I. Kmetiški upori.

Anglija in Francija koncem srednjega veka. Devica Orleanska.

Srednjeveška mesta.

Na predelu srednjega in novega veka. Izumi in prekomorska odkritja.

Reformacija v Nemčiji. Karel V. T.

desetletna vojna. Revolucija na Češki Sulejman II.

Leopold I. Zarota Zrinjskega in dr. gov.

Filip II.

Reformacija in verski boji v Franciji in na Škotskem (Sentjernejska noč, Marija Stuart).

Severna vojna.

Razvoj in propast Poljske. Rusi Peter Veliki.

Tretji razred.

(Dve tedenski uri.)

Ljudevit XIV.

Ustanovitev parlamentarnega kraljstva v Angliji.

Postanek Zedinjenih držav severnoameričkih.

Slovenci za Marije Terezije in njenega zefa II.

Francoska revolucija.

Napoleonova doba.

Narodno probujenje na Balkanskem polotoku.

Doba ustavnih bojev v zapadni srednji Evropi.

Doba nacionalnega združevanja.

Politiški položaj pred svetovno vojno. Svetovna vojna.

Gospodarski in kulturni napredki Slovencev v XIX. stoletju.

Četrti razred.

(Dve tedenski uri.)

Uvod v zgodovino. Zgodovina srednjega veka do propasti Zahodne rimske države v istem obsegu kakor v 4. razredu in 5. gimnazijskem razredu. Koliko dopušča čas, naj se ponavlja tudi zgodovina srednjega in novega veka, in sicer posebnim ozirom na razvoj ustave, gospodarstva, socialnega življenja in narodnostne ideje.

Opomba.

1. Kaj naj se obravnava v posameznih razredih iz ustavoznanstva, ni mogoče določiti, dokler ne poznamo naše ustave.

2. Učni načrt za realije mora biti v 4. razredu isti kakor v 4. realki, to pa zaradi učencev, ki prestopajo iz 4. razreda meščanskih šol v 5. razred realk.

FR. GRM:

O pouku in vzgoji gluhih nemcev.

(Otroci z govornimi hibami.)

Gluhoneme je mogoče vzgojevati poučevati v zavodih, ki so zgrajeni namene za to. Namen takšnim zavodom je, da nauče gluhonemi otroci glasovnega govora, ki ga vobče rabi človeški rod v sebojnem občevanju, da se jim s pomočjo tega govora razvijejo dušne in etične sposobnosti za eksistenčni boj in koristni člani človeške družbe. Pouka in vzgoje morajo biti deležni vsi sposobni gluhi nemci. Zato predlagam to-le:

1. Posplošenje pouka gluhonemim otrokom, torej šolsko obveznost za vse slovenske otroke te vrste; sposobnost določiti posebna komisija pred vstopom v šolo.

2. Šolska obveznost se prične z izpolnitvijo osmim letom, ter trpi do izpolnitvega 16. oziroma 16. leta.

3. Zadolži zavodov za gluhonemce, naj bodo kolikor mogoče moderno opremljeni in opremljeni.